

Nr 48

Utlåtande i anledning av väckta motioner om översyn av abortlagstiftningen.

Första lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 589 i första kammaren av herr *Kaijser* och fröken *Ljungberg* samt av 715 i andra kammaren av fröken *Wetterström*. I motionerna, som är likalydande, hemställs att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en översyn av gällande lagstiftning rörande avbrytande av havandeskap.

Motionerna har varit föremål för remissbehandling.

Inledning

Förutsättningarna för legal abort anges i 1 § lagen den 17 juni 1938 om avbrytande av havandeskap (abortlagen). Lagen upptager i sin nu gällande lydelse fem abortindikationer. Havandeskap må sålunda enligt 1 § 1) avbrytas när på grund av sjukdom, kroppsfel eller svaghet hos kvinnan barnets tillkomst skulle medföra allvarlig fara för hennes liv eller hälsa (medicinsk indikation). Vidare tillåtes enligt 1 § 2) abortframkallning när med hänsyn till kvinnans levnadsförhållanden och omständigheterna i övrigt kan antagas, att hennes kroppsliga eller själsliga krafter skulle allvarligt nedsättas genom barnets tillkomst och värden om barnet (socialmedicinsk indikation). Än vidare upptages såsom giltiga grunder för abortingrepp i 1 § 3) att kvinnan hävdats genom våldtäkt eller blivit havande till följd av vissa andra brottsliga gärningar (humanitär indikation) samt i 1 § 4) att med skäl kan antagas, att kvinnan eller det väntade barnets fader genom arvsanlag kommer att på avkomlingar överföra sinnessjukdom eller sinnesslöhet eller ock svårartad sjukdom eller svårt lyte av annat slag (eugenisk indikation). Slutligen må havandeskap enligt 1 § 5) avbrytas, när med skäl kan antagas att det väntade barnet på grund av skada under fosterstadiet kommer att lida av svårartad sjukdom eller svårt lyte.

Enligt andra stycket i 1 § får avbrytande av havandeskap på annan grund än sjukdom eller kroppsfel hos kvinnan ej företagas efter havandeskapets tjugonde vecka. Medicinalstyrelsen kan dock, om synnerliga skäl föreligger, medge att ingreppet får ske intill utgången av tjugufjärde veckan.

Om havandeskap med tillämpning av den eugeniska indikationen avbry-

tes på grund av arvsanlag hos kvinnan, skall enligt 2 § tredje stycket även företas sterilisering å henne, såvida inte sterilisering av särskilda skäl finnes olämplig.

Enligt 4 § får havandeskap inte avbrytas utan att två läkare, av vilka den ene skall vara den som utför inreppet, i skriftligt utlåtande förklarar förutsättningarna för åtgärden vara för handen eller också medicinalstyrelsen lämnat tillstånd därtill. När fråga är om tillämpning av de under 1 § 4) och 5) upptagna indikationerna skall prövningen alltid ske av medicinalstyrelsen; detsamma gäller när kvinnan på grund av rubbad självsverksamhet saknar förmåga att lämna giltigt samtycke till åtgärden.

Indikationen under 1 § 2) infördes genom en 1946 vidtagen lagändring, och den under 1 § 5) angivna indikationen upptogs i lagen genom lagändring 1963. Övriga indikationer förefanns enligt lagens ursprungliga lydelse. Abortlagen har vidare genom vissa, innevarande år genomförda ändringar anpassats efter brottsbalken. Dessa ändringar träder i kraft samtidigt med brottsbalken, eller den 1 januari 1965.

I anslutning till abortlagen meddelas i kungörelse den 9 september 1938 tillämpningsföreskrifter till ifrågavarande lag. I kungörelsen stadgas bl. a. att läkare, sedan han avbrutit havandeskap, inom en månad skall insända berättelse därom till medicinalstyrelsen. Har åtgärden vidtagits utan att tillstånd inhämtats av medicinalstyrelsen, skall tillika insändas samtliga handlingar i ärendet.

Straffbestämmelser för illegal abort finnes i 14 kap. 26—28 b §§ strafflagen. Brottsbalkens bestämmelser på förevarande område återfinnes i balkens 3 kap. 4 §. Där stadgas att den som med hjälp av invärtes eller utvärtes medel olovligen fördriver eller eljest dödar foster, skall dömas för fosterfördrivning till fängelse i högst två år. Har kvinnan själv förövat gärningen kan emellertid påföljden för henne eftergivas, såframt omständigheterna är mildrande. Är fosterfördrivning, som förövats av annan än kvinnan själv, att anse som grov är straffet fängelse lägst ett och högst sex år. Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas om gärningen skett vanemässigt, eller för vinnings skull eller också inneburit särskild fara för kvinnans liv eller hälsa. Enligt 11 § samma kapitel gäller beträffande åtal för fosterfördrivning eller försök därtill att kvinnan själv ej må åtalas, med mindre detta av särskilda skäl finnes påkallat ur allmän synpunkt.

För anordnande och upprätthållande av *verksamhet för stöd och rådgivning åt havande kvinnor i abortförebyggande syfte* utgår enligt kungörelse den 21 december 1945 statsbidrag till landsting eller till stad, som ej deltar i landsting. Bidrag utgår därvid bl. a. till läkares och kurators avlöning samt för tillgodoseende av överhängande hjälpbehov hos kvinnor, som besöker kurator. Abortförebyggande verksamhet bedrevs under år 1962 vid

19 rådgivningsbyråer. Under samma år nyinskrevs 4 366 kvinnor vid rådgivningsbyråerna. För innevarande budgetår har till abortförebyggande åtgärder anvisats ett förslagsanslag av 410 000 kronor. Rådgivning åt abortsökande kvinnor lämnas också inom ramen för den f. n. försöksvis anordnade familjerådgivningen. Jämväl till denna verksamhet utgår statsbidrag; för innevarande budgetår har till ändamålet anvisats ett förslagsanslag av 140 000 kronor.

Beträffande *antalet legala aborter under åren 1952—1961* må härnedan lämnas följande uppgifter, hämtade ur Statistisk årsbok för år 1963.

År	Aborter aukt. av medicinalstyrelsen		Verkställda aborter med tillstånd av styrelsen	Övriga verkställda aborter		Summa verkställda aborter
	Abortansökningar			Med tillstånd av två läkare	Nöd-fall	
	Totalantal	Bifallna				
1952	6 023	4 790	4 509	811	2	5 322
1953	5 908	4 758	4 275	634	6	4 915
1954	6 029	4 711	4 488	599	2	5 089
1955	5 723	4 158	3 922	638	2	4 562
1956	5 229	3 583	3 265	582	4	3 851
1957	4 853	2 994	2 882	501	3	3 386
1958	4 366	2 830	2 376	445	2	2 823
1959	4 346	2 821	2 628	440	3	3 071
1960	4 085	2 552	2 377	414	1	2 792
1961	4 094	2 664	2 474	434	1	2 909

Motionerna

Till stöd för sin hemställan om en översyn av abortlagstiftningen anför motionärerna följande.

Många skäl har framförts som motiv för en översyn av bestämmelserna rörande legal abort. Behovet av en sådan översyn framgår bland annat av den debatt i ämnet som förts under de allra senaste åren. Den enligt allmän uppfattning höga frekvensen av illegala aborter ger vid handen att lagbestämmelserna inte lyckats uppnå sitt syfte att förebygga sådana. Hårtill kommer att den utveckling inom socialpolitiken och det socialmedicinska området som under det senaste årtiondet ägt rum i vårt land väl kan ge anledning att granska tillämpningen av den socialmedicinska indikationen. Nya vetenskapliga rön kan även motivera en översyn av principerna för tillämpningen av den genetiska indikationen.

Till grund för en översyn av abortlagstiftningen måste ligga en granskning av de erfarenheter som vunnits under den tid den hittills gällande lagstiftningen varit i kraft. Alla bedömningar och värderingar måste göras mot

bakgrunden av en sådan granskning. Fortsatt och utvidgad medicinsk forskning inom detta område är nödvändig. Betydelsefulla rön som redan gjorts kräver kompletterande och vidgade undersökningar.

Förebyggande åtgärder av olika art är betydelsefulla i detta sammanhang. Det är av vikt att på olika sätt söka förhindra att en kvinna kommer i en abortsituation, men det gäller också att granska omfattningen och utformningen av de åtgärder som från samhällets sida vidtages till stöd för en kvinna som råkat i denna situation. Vid bedömningen av abortsituationen bör också samhällets ansvar och åtgärder för vård av moder och barn läggas i vågskålen. Ty det är väl otvivelaktigt att den generositet och den skicklighet med vilka dessa åtgärder vidtages och den omfattning som de ges bör kunna i hög grad bidra till att övervinna svårigheter som från början tett sig oöverstigliga.

En översyn av lagstiftningen rörande legal abort bör sålunda utgå från en ingående granskning av tillämpningen av hittillsvarande bestämmelser och kompletteras med förslag till de ändringar i de sociala åtgärder till förmån för kvinnor i abortsituation som översynen kan ge anledning till.

Tidigare riksdagsbehandling m. m.

Tidigare riksdagsbehandling

I första lagutskottets utlåtande nr 14 år 1957 lämnas ingående redogörelse för behandlingen i riksdagen av frågor rörande abortlagstiftningen från och med tiden för abortlagens tillkomst, 1938 och fram till år 1957. Utskottet torde här få hänvisa till denna framställning.

Såsom redan nämnts i inledningen infördes den under 1 § 5) abortlagen upptagna indikationen efter beslut av 1963 års riksdag. I proposition (nr 100) med förslag till ifrågavarande lagändring erinrade föredragande departementschefen, statsrådet Kling, om att under remissbehandlingen av förslaget framförts yrkanden om en mera genomgripande översyn av abortlagstiftningen. En sådan översyn var departementschefen dock då icke beredd att föreslå. Han framhöll emellertid, att skäl torde föreligga att låta undersöka tillämpningen av lagen, särskilt såvitt gällde den socialmedicinska indikationen. Detta spörsmål borde enligt departementschefen dock upptagas i ett annat sammanhang. I en av de i anledning av propositionen väckta motionerna, nr 836 i andra kammaren av fru Sjövall, hemställdes om, utom annat, en översyn av gällande abortlag. Första lagutskottets majoritet, som avstyrkte bifall till propositionen, anförde beträffande ifrågavarande utredningsyrkande bl. a., att den starka utveckling som skett på de socialpolitiska och socialmedicinska områdena gav anledning till förnyad prövning av grunderna för abortlagstiftningen samt tillstyrkte den påyrkade utredningen. I reservation till utskottets utlåtande av herr Ahlkvist m. fl. ansågs tillräckliga skäl för den ifrågasatta utredningen icke föreligga. Sedan kamrarna i berörda hänseende stannat i skiljaktiga beslut, förföll frågan.

1950 års abortutredning

År 1950 tillkallades sakkunniga för att samla material till ledning för ett ställningstagande till hur den framtida abortförebyggande verksamheten skulle ordnas och för att verkställa en översyn av de abortprofylaktiska åtgärderna. De sakkunniga, som antog benämningen *1950 års abortutredning*, avgav år 1953 betänkande i abortfrågan (SOU 1953: 29). Utredningen har genomfört en på socialstatistiskt material grundad analys av abortklientelet och abortfrekvensen och framlagt en bearbetning av det statistiska materialet med avseende å indikationerna vid legal abort. I de senare avsnitten av betänkandet har utredningen diskuterat sociala och ekonomiska hjälpåtgärder åt abortklientelet, abortärendenas handläggning samt sexualupplysning och födelsekontroll. Utredningen har även sökt uppskatta frekvensen av illegala aborter samt sökt beräkna hur en stigande frekvens av legala aborter inverkar på frekvensen av illegala sådana.

Redogörelse för innehållet i abortutredningens betänkande lämnas dels i första lagutskottets utlåtande nr 20 år 1955, dels i dess ovan berörda utlåtande nr 14 år 1957. I sistnämnda utlåtande lämnas även viss redovisning av de remissyttranden som avgivits över betänkandet.

Familjerådgivningskommittén m. m.

Frågan om sambandet mellan abotrådgivning och allmän familjerådgivning samt om en samordning av dessa verksamhetsgrenar har efter abortutredningen upptagits av *familjerådgivningskommittén* i betänkande med förslag till allmän familjerådgivning (SOU 1957: 33). Kommitténs majoritet förordade att de båda verksamhetsgrenarna skulle sammanföras, dock med viss övergångstid för den erforderliga anpassningen. I propositionen nr 135 till *1960 års riksdag* angående riktlinjer för en framtida statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet uttalade föredraganden, statsrådet Lindström, att sambandet mellan ifrågavarande verksamheter var väldokumenterat. Enligt föredraganden borde emellertid den allmänna familjerådgivningen i det inledande skedet ha karaktären av försöksverksamhet och det borde tills vidare överlämnas till huvudmännen att själva bestämma hur de berörda verksamheterna skulle organiseras i förhållande till varandra. Riksdagen godkände vad sålunda föreslagits i propositionen.

I förevarande sammanhang må slutligen nämnas, att vid *innevarande års riksdag* väckts motioner, nr I: 31 av fru Hamrin-Thorell m. fl. och nr II: 43 av herr Wiklund m. fl., om effektivisering av samhällets rådgivnings- och hjälpverksamhet för kvinnor i abortsituation. I sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 19) uttalade allmänna beredningsutskottet bl. a., att utskottet i annat utlåtande (nr 18) i anledning av motioner angående familjevården föreslagit en allsidig översyn av familjerådgivningsverksamheten i syfte att

söka uttröna vilka åtgärder från statens sida som kunde och borde företagas för att stimulera kommunerna att organisera en effektiv familjerådgivning, samt att utskottet förutsatte, att behovet av effektivisering av verksamheten för hjälp åt kvinnor i abortsituation blev beaktad vid en sådan översyn. I skrivelse (nr 237) har riksdagen givit Kungl. Maj:t till känna vad utskottet sålunda anfört.

Remissyttranden

Utskottet har i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionerna från *hovrätten för Västra Sverige, medicinalstyrelsen, socialstyrelsen* och *medicinska fakulteten vid universitetet i Lund*. Därjämte har tillfälle att yttra sig över motionerna beretts *Svenska läkarsällskapet, Sveriges läkarförbund* och *Svenska socialvårdsförbundet*. I ärendet har jämväl inkommit en skrift från *Riksförbundet för sexuell upplysning*.

Hovrätten för Västra Sverige har ställt sig tveksam till behovet av en översyn av gällande abortlagstiftning, medan *övriga remissorgan* samt *Riksförbundet för sexuell upplysning* förordat en sådan översyn eller en undersökning av den nuvarande lagens tillämpning.

Med utgångspunkt ifrån att antalet aborter sedan 1955 synes vara i sjunkande och abortfrekvensen i Sverige förefaller vara lägre än i de nordiska grannländerna ävensom med hänsyn till att abortfrågan mindre är en lagstiftningsfråga än ett spörsmål som sammanhänger med socialvårdande åtgärder vill *hovrätten för Västra Sverige* ifrågasätta, om det finnes tillräckliga skäl att nu företaga en översyn av gällande lagstiftning. En sådan översyn skulle, anser hovrätten, kunna på goda grunder antagas inte komma att leda till annat resultat än till en förnyad men oavgjord strid mellan de grupper som önskar i princip fri abort och de som vill ha en begränsning av de legala aborterna. Avslutningsvis framhåller hovrätten, att det emellertid finns anledning att undersöka, hur den förebyggande abortverksamheten fungerar, och att vidtaga den upprustning på detta område som därvid kan visa sig påkallad.

Medicinalstyrelsen erinrar om att under de gångna åren flera värdefulla vetenskapliga arbeten berört de legala och de illegala aborterna samt framhåller, att en sammanställning av dessas resultat skulle kunna vara av värde för ställningstagande till abortindikationerna. Styrelsen har för sin del intet att erinra mot att en särskild granskning verkställes rörande tillämpningen av hittillsvarande bestämmelser för avbrytande av havandeskap. Beträffande den genetiska indikationen upplyser styrelsen, att denna grupp av ärenden står under fortlöpande granskning av styrelsens vetenskapliga råd i arvsbiologi och arvshygien. Styrelsen erinrar i detta sammanhang också om att den för närvarande har i uppdrag att utreda verkningarna av det i

abortlagen uppställda steriliseringsvillkoret vid abort på den genetiska indikationen. I fråga om de sociala åtgärderna till förmån för kvinnor i abortsituation hänvisar styrelsen till yttrande som den avgivit i anledning av de ovan nämnda, vid innevarande års riksdag väckta motionerna I: 31 och II: 43.

Socialstyrelsen, som tillstyrker bifall till motionärernas begäran om översyn av abortlagstiftningen, uttalar att det är av utomordentlig betydelse att samhället på allt sätt vidtager åtgärder i syfte att förebygga abortsituationer. I sådana fall då abort dock ter sig som den rimligaste lösningen på kvinnans problem gäller det, framhåller styrelsen, att tillse att lagstiftningen är så utformad, att alla på frågan inverkan omständigheter, däribland de sociala, vederbörligen kan beaktas.

Jämväl *medicinska fakulteten i Lund* förordar, att en översyn av abortlagstiftningen kommer till stånd. För en sådan översyn har nu samlats betydande erfarenhet. De i talrika tryckalster av olika slag dokumenterade åsikterna i abortfrågan och i synnerhet de rent vetenskapliga undersökningar som publicerats över tillämpningen och verkningarna av abortlagen lämnar, påpekas det i yttrandet, ett rikt material att granska, sovra och värdesätta. Fakulteten erinrar också om att den redan i yttrande över 1950 års abortutrednings betänkande framhållit önskvärldheten av en ny, förutsättningslös utredning av abortfrågan i hela dess vidd inom ej alltför avlägsen framtid.

Läkarsällskapet, som tillstyrker en förutsättningslös utredning av abortfrågan, anför:

Inledningsvis framhåler motionärerna vissa skäl inte bara för en översyn utan också för en granskning av tillämpningen av två abortindikationer, nämligen den socialmedicinska och den genetiska. Denna sammankoppling av en lagstiftningsfråga å ena sidan och en tillämpningsfråga å andra är ägnad att försvåra ställningstagandet till hela motionen.

De skäl, som motionärerna framfört som anledning till en eventuell översyn av abortlagstiftningen förefaller alltför vaga och allmänt hållna. Samtidigt framhålls också behovet av att granska tillämpningen av den socialmedicinska indikationen. Därest en sådan granskning skulle befinnas önskvärd kan Läkarsällskapet icke finna att den behöver sammankopplas med en översyn av själva lagstiftningen. Fördelen med den socialmedicinska indikationen är just att den ger tämligen vida tolkningsmöjligheter, så att största möjliga hänsyn kan tas till det enskilda fallet. På vilket sätt utvecklingen inom socialpolitiken och det socialmedicinska området kan ge anledning till en sådan granskning är icke specificerat.

Sedan den nu gällande abortlagen tillkom har vetenskapliga arbeten publicerats, där resultatet av lagstiftningens tillämpning belysts. Dessa undersökningar täcker emellertid endast vissa delar av det komplicerade abortproblemet och ytterligare forskning inom detta område är i hög grad påkallad.

Sällskapet vill därför tillstyrka att en förutsättningslös utredning av abortfrågan företas. I direktiven bör ingå bland annat att grundligt utforska hitillsvarande resultat och tillämpning, olika hjälpmetoders varierande effek-

tivitet, samt att framlägga förslag såväl om eventuell lagändring som om behövlig utbyggnad av de sociala stödåtgärderna och möjligheterna för personliga hjälpåtgärder.

Läkarförbundet upplyser i sitt yttrande, att Svenska gynekologförbundet i uttalande till läkarförbundet funnit den av motionärerna påyrkade översynen av abortlagstiftningen vara i hög grad påkallad. I samma uttalande har även framhållits, att en noggrann genomgång av de efter 1957 publicerade vetenskapliga arbetena på förevarande område skulle vara av stor betydelse, då det gäller att taga ställning till eventuella förändringar i gällande lagstiftning. Läkarförbundet förklarar sig helt dela gynekologförbundets uppfattning om angelägenheten av en ny, allsidig utredning av abortproblemen.

Socialvårdsförbundet, som likaledes tillstyrker den påyrkade översynen, anför:

Såsom i förevarande motioner påpekats, finns det anledning att antaga, att frekvensen av illegala aborter i vårt land fortfarande är hög. Den nuvarande abortlagstiftningen och de hjälp- och stödåtgärder av olika slag, som samhället erbjuder inför abortsituationen, synes sålunda icke ha den betydelse, att illegala aborter härigenom effektivt förebygges. I likhet med motionärerna finner socialvårdsförbundet det därför motiverat med en granskning av de erfarenheter som vunnits under den tid den hittills gällande lagstiftningen varit i kraft. Tyngdpunkten i samhällets abortförebyggande verksamhet synes f. n. ligga på de åtgärder, som kan vidtagas först då kvinnan råkat i den situationen, att abort aktualiserats. Då en effektivisering av vad som från samhällets sida kan göras för att förebygga, att en kvinna kommer i abortsituation, därför synes särskilt påkallad, bör denna fråga ägnas speciell uppmärksamhet. Särskilt synes en ökad upplysning om graviditetsförebyggande åtgärder böra övervägas.

I den från *Riksförbundet för sexuell upplysning* till utskottet inkomna skriften anföres bl. a. följande.

Abortfrågans nuvarande situation bygger på förhållanden som inom en mycket snar framtid kan komma att radikalt förändras genom tillkomsten av olika nya antikonceptionella medel. Från början icke önskade graviditeter borde i framtiden i stor utsträckning kunna förhindras genom ett allmänt bruk av dessa nya medel.

Preventivmedel av konventionell typ har icke varit av sådan beskaffenhet att de kunnat användas av varje kvinna, bl. a. av anatomiska eller psykologiska skäl. Upplysning och propaganda för de tillgängliga medlen till allmänheten har endast lämnats av ideella föreningar och merkantila företag och ej genom de undervisnings- och informationskanaler som samhället förfogar över. Icke önskade graviditeter med abortsituationer som följd torde därför i viss utsträckning bero på dålig antikonceptionell service från samhällets sida.

Vi är inom kort i det gynnsamma läget att 100-procentigt säkra antikonceptionella medel kan erbjudas kvinnorna. En förbättrad antikonceptionell standard kan dock ej göra abortfrågan helt inaktuell.

Vår nuvarande lagstiftning utgår naturligt från det faktum att ett abort-

ingrepp måste utföras på kirurgiskt utrustat sjukhus av kompetent läkare, som utför ingreppet under personligt ansvarstagande. De senaste årens forskning synes dock vara på väg att radikalt förändra dessa förutsättningar. Man har nämligen lyckats framställa farmaka, som vid djurförsök visat sig kunna framkalla abort. Tillgång till sådana medel användbara för kvinnor innebär att abort på ett mycket tidigt stadium kan genomföras utan kirurgisk läkarinsats. Med en sådan utveckling kommer givetvis abortfrågan i ett helt annat läge, ett förhållande som icke i tillräcklig grad beaktats i debatten om abortlagen.

RFSU anser att en översyn, framförallt beträffande lagens tillämpning, kan vara välbehövlig. Antalet abortansökningar har under senare tid sjunkit på ett anmärkningsvärt sätt. Under perioden 1949—1955 var antalet ansökningar till Medicinalstyrelsen omkring 6 000 per år, medan de sedan 1960 hållit sig omkring 4 000. Antalet beviljade ansökningar har under motsvarande tidsperioder minskat med nära 3 000. RFSU finner det angeläget att dessa förhållanden undersökes. Av särskild betydelse är att en utredning klarlägger huruvida, och i så fall av vilka anledningar, Medicinalstyrelsens och bedömande läkarnas praxis blivit mer restriktiv än tidigare och än vad som förutsattes i de motiv, som finns angivna för abortlagen.

I detta sammanhang vill RFSU framhålla, att det finns fog för den kritik, som går ut på att det nuvarande prövningsförfarandet vid behandlingen av abortansökningar leder till en alltför oenhetlig bedömning. En utredning bör klarlägga orsakerna här till och framlägga förslag till ändrat förfarande, som medför större rättvisa och likformighet.

I lagen föreskrives att avbrytande av havandeskap på annan grund än sjukdom eller kroppsfel hos kvinnan inte får företas efter havandeskapets tjugonde vecka. Medicinalstyrelsen må dock »när synnerliga skäl äro därtill» medge att ingrepp utföres även därefter och intill utgången av tjugofjärde veckan. Erfarenheten har visat att sena aborter kräver större operativa ingrepp med risk för större skadeverkningar. Det är därför av stor betydelse att de abortsökande får kontakt med utredande instanser på ett tidigare stadium av graviditeten. RFSU anser för sin del att det bör övervägas att begränsa tjugoveckorsfristen till tolv veckor, men med behållande av möjligheten att då synnerliga skäl föreligger utföra ingreppet intill tjugofjärde veckan.

Första fasen av kontakt med den abortsökande som avslutas i och med Medicinalstyrelsens beslut bör inte skiljas från den andra fasen, som omfattar ansvar för sjukhusplats respektive fortsatt samhälleligt stöd.

Det talas i motionen om den höga frekvensen illegala aborter. I den pågående debatten görs ofta gällande att detta antal är i ständig tillväxt. Det åberopas att det skulle röra sig om 10 000—20 000 illegala aborter per år. Dessa sifferuppgifter har emellertid förekommit sedan många decennier tillbaka och alltid ansetts osäkra. Det ligger i sakens natur att det är mycket svårt att få tillförlitliga uppgifter om i vilken omfattning illegala aborter utförs. Det är dock uppenbart att det skulle vara av största intresse om en utredning kunde framskaffa nytt material som kunde belysa denna fråga.

Vi instämmer i motionärernas åsikt att ytterligare hjälp- och stödåtgärder behövs i det abortförebyggande arbetet och vill särskilt framhålla bristen på bostäder i storstadsregionerna och den alltjämt orättvist svåra ställning de ogifta mödrarna har i olika avseenden.

Som motionärerna framhållit bör ansträngningarna i synnerhet inriktas på att förebygga själva abortsituationen. Av stor betydelse är ökad forskning

och upplysning om födelsekontroll. Då planerat föräldraskap är allmänt accepterat i landet, borde Sverige kunna göra en alldeles speciell insats, när det gäller forskning på födelsekontrollens område. Detta till gagn även för det familjeplaneringsarbete Sverige har att utföra i utvecklingsländerna.

Den preventivmedelsrådgivning som ges vid landets mödravårdscentraler och annorstädes är helt otillräcklig och måste utbyggas, framförallt vid sjukhus och särskilt inrättade kliniker. Propaganda för planerat föräldraskap uppfattas som förebyggande hälsovård och bör som sådan stödjas av samhället.

Påfallande ofta uppträder ungdomar, fränskilda och nyblivna mödrar som abortsökande. Antalet ansökningar bland ungdomar tyder på att sexualundervisningen fortfarande är synnerligen bristfällig. Att äktenskapliga konflikter så ofta nämns som abortmotiv understryker nödvändigheten av en snabb och intensiv utbyggnad av familjerådgivningen.

Några andra trängande önskemål bör också i korthet omnämnas. Behovet av tillräcklig personal, som är väl utbildad för att omhänderta de abortsökande, måste tillgodoses liksom en utbyggd service med barntillsyn och hemhjälp, observations- och konvalescenthem samt vidgade möjligheter att ge den abortsökande kvinnan ett personligt stöd.

Ehuru det inte har ett direkt samband med abortlagen vill RFSU påtala att det framstår som alltmör orimligt att en kvinna, som utför abort på sig själv, kan dömas för fosterfördrivning till fängelse upp till två år; är omständigheterna mildrande kan dock påföljden efterges för henne. Om straffet för fosterfördrivning helt upphävdes för kvinnan, torde större möjligheter föreligga att komma i kontakt med abortklientelet. Om kvinnan inte riskerar straff skulle det bli lättare att bekämpa illegala abortörers riskabla verksamhet.

Då bestraffning av kvinnan för fosterfördrivning enligt RFSU:s mening saknar stöd i det allmänna rättsmedvetandet, är det angeläget att en utredning undersöker dessa förhållanden, frekvensen och verkningarna därav samt framlägger förslag om upphävande av nämnda bestämmelse.

RFSU anser att abortindikationerna på sätt de är preciserade i lagtexten i stort tillgodoser de olika intressen som föreligger. RFSU kan därför och med hänvisning till den medicinska utvecklingen inte finna att det föreligger tillräckligt starka skäl att vare sig inskränka eller utvidga nu gällande formella möjligheter att erhålla abort.

Under hänvisning till vad sålunda anförts tillstyrker riksförbundet en översyn av tillämpningen av nu gällande abortlag och i samband därmed en vetenskaplig bearbetning och redovisning av lagens hittillsvarande sociala och medicinska verkningar ävensom en utredning om ökat stöd från samhällets sida till kvinnor i abortsituation.

Utskottet

I förevarande motioner påyrkas en översyn av gällande lagstiftning rörande avbrytande av havandeskap. Till grund för en sådan översyn bör enligt motionärerna läggas resultatet av en granskning av tillämpningen av hittillsvarande bestämmelser. Vidare bör, framhålls det, översynen kom-

pletteras med förslag till de ändringar i de sociala åtgärder till förmån för kvinnor i abortsituation, som vid översynen kan aktualiseras.

Flertalet remissinstanser har ställt sig positiva till en undersökning av den nuvarande abortlagens tillämpning. Genom 1950 års abortutredning har visserligen genomförts en omfattande och ingående undersökning på förevarande område, men de därvid vunna resultaten torde numera vara i flera hänseenden inaktuella. Vidare torde, såsom ock framhållits av såväl motionärerna som av flera remissorgan, böra beaktas att, sedan abortutredningens betänkande framlades, samhällets sociala anordningar utvecklats och nya vetenskapliga rön vunnits på förevarande område. Bl. a. nu anförda omständigheter talar enligt utskottets uppfattning för att en ny, ingående undersökning av såväl abortlagens tillämpning som dess verkningar i skilda hänseenden bör komma till stånd. Enligt vad utskottet erfarit förberedes för närvarande inom justitiedepartementet tillsättande av en förutsättningslös utredning rörande abortlagens tillämpning. Den tillämnade utredningen är avsedd att inom kort komma till stånd. Härigenom torde det i motionerna uttalade önskemålet — i vilket utskottet vill instämma — om en granskning av tillämpningen av bestämmelserna rörande legal abort bli tillgodosett.

Vad därefter angår motionärernas hemställan om en översyn av själva lagstiftningen rörande avbrytande av havandeskap anser utskottet, att man i dagens läge icke bör upptaga denna fråga till närmare övervägande. Först sedan man vunnit en mera ingående kännedom om hur abortlagen tillämpas i praktiken och om hur den under nuvarande samhällsförhållanden faktiskt verkar, synes nämligen förutsättningar finnas för ett säkert bedömande, huruvida lagstiftningen i sin helhet eller i något särskilt hänseende bör överses. Utskottet kan därför icke biträda det i motionärernas hemställan framförda kravet på en översyn av abortlagstiftningen.

I motionerna har slutligen även samhällets sociala åtgärder till förmån för kvinnor i abortsituation berörts. Utskottet vill instämma i vad motionärerna anförts om betydelsen av ifrågavarande åtgärder och vill understryka vikten av att den abortförebyggande verksamheten ägnas den största uppmärksamhet. Genom effektiv rådgivningsverksamhet samt ekonomiskt bistånd till de abortsökande torde i många fall abort kunna förhindras. Genom andra, mera allmänna sociala åtgärder torde även uppkomsten av abortsituationer kunna i viss mån förebyggas. Det synes därför angeläget att samhällsåtgärderna på förevarande områden så snabbt som möjligt utbygges och effektiviseras. Frågan om samhällets rådgivnings- och hjälpverksamhet för kvinnor i abortsituation har också i anledning av motioner till innevarande års riksdag aktualiserats. Riksdagen har i anslutning därtill i skrivelse till Kungl. Maj:t givit till känna vad vid utskottsbehandlingen av ärendet anförts om behovet av en effektivisering av ifrågavarande verksamheter. På grund härav och då det får förutsättas att de abortsök-

kandes sociala och ekonomiska förhållanden blir föremål för undersökning i samband med den ovan berörda utredningen, finner utskottet ej skäl att i anledning av nu förevarande motioner närmare ingå på ifrågavarande spörsmål.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att förevarande motioner, I: 589 och II: 715, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 november 1964

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Erik Svedberg, fröken Mattson, herrar Wikner, Ferdinand Nilsson, Hilding, Hjorth och Nyman;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, herr Landgren, fru Boman, herrar Svensson i Vä, Ekström i Björkvik, Gustafsson i Borås, fröken Bergegren och fru Lindekvist.